

Bu politika notu TESEV'in Friedrich Naumann Vakfı ortaklığı ile 2016'da başlattığı Sürdürülebilir Kentleri Desteklemek çatı projesinin 2017 projesi "Sürdürülebilir Kent için Kadın Katılımı" kapsamında yayınlanmıştır.

Biz Varız Yaşadığımız Yerin Yarısıyız

Esra Kaya Erdoğan

Okan Üniversitesi Yerel Yönetimler
Bölümü Öğretim Görevlisi ve
Maltepe Meclis Üyesi

Maltepe ve İstanbul Büyükşehir
Belediyeleri'nde Meclis Üyesi olarak
görev yapmaktadır. Yerel yönetimler,
sosyoloji ve sosyal hizmet alanlarında
çeşitli vakıf üniversitelerinde dersler
vermektedir. İstanbul Toplumsal
Araştırmalar Grubu üyesidir. Zeynep
Eda'nın annesidir.

Türkiye'de hangi yerleşim birimi alınırsa alınsın kadınlar toplam nüfusun yaklaşık yarısını oluşturuyor. Özellikle kentsel alanda mekânsal ölçek daraldıkça, mekana dair üretilen politikaların kadınları doğrudan ilgilendirdiği ya da birincil düzeyde etkilediği üzerine mutabık kalınmış bir gerçek olarak önümüzde duruyor. Bu iki gerçeği heybemizde tutmak; kadınların yerel düzeydeki siyasal varoluşlarının güçlendirilmesi ve yerel politikaların kadın odaklı bir bakış ile sürdürülebilmesi açısından önem taşıyor.

Yerel düzeyde kadınların siyasal katılımları ve yerel karar alma süreçlerine katılımlarını iki hatta düşünebiliriz. Bunlardan birincisi yerel siyasetin oluşturulduğu kanallar; ikincisi kent ile ilgili somut ve pratik kararların alındığı mekanizmalar. Yerel düzeyde siyasetin olduğu ve yaygınlaştığı mekanizmalar açısından siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, demokratik kitle örgütleri ön plana çıkıyor. Kentsel kararların alınmasında ise belediyeler, yerel kamu kuruluşları ve aktif olduğu takdirde kent konseyleri etkili oluyor. Bu zeminlerde kadınların mevcudiyetleri, sayısal olarak kadın temsiline durumu, kadın varoluşunun kentsel süreçler ve içerikler üzerindeki etkileri üzerinde düşünebileceğimiz ve tartışabileceğimiz önemli temalar olarak duruyor.

Ancak bu metin esas olarak yerel düzeyde kadınların yerel siyasette ve yerel karar alma mekanizmalarındaki reel deneyimleri ve

konumlanışları, yerel süreçleri etkileyen dinamikler ve işleyişler karşısında özneleşme çabaları, ve yaşadıkları çelişkiler gibi noktalara odaklanacaktır. Metin, reel siyasette ve yerel gündelik politikada edinilmiş deneyimlere, gözlemlere ve farklı siyasal zeminlerden kadınların deneyim aktarımlarına dayanmaktadır.

Türkiye’de yerel siyaset ve karar alma mekanizmalarında etkili olan üç nokta yerel siyaset üzerinde belirleyici ve şekillendirici birer güç olarak duruyor. Para gücü, hemşericilik/yörecilik, siyasi “abi”ler üçgeni farklı siyasi partilerdeki ilişkileri derinden etkiliyor. Kentsel siyasal aklı ve dili taşralı bir akla ve dile dönüştüren bu üç unsur, yerel siyasetin kurgulanışını eril bir atmosfer ile örtüyor.

Bir tür sacayağı olarak tahayyül edeceğimiz bu hususlar, doğaları gereği eril tahakkümden beslenen ve onu yeniden üreten unsurlar. Siyasal alana erişmek isteyen kadınlar cephesinde kapı aralayıcı işlevi gören bu unsurlara sahip ya da dahil olmak; tekil düzeyde ve pratik anlamda sonuç verse de kadın siyasetine ve siyasal özne olarak kadına kendi karakterini, aklını ve dilini kurabileceği bir alanı imkansız kılıyor. Kişisel servetin sağladığı maddi güce, yörecilikle vücut bulan feodal örgütlülüklere veya tüm ilişkileri himaye eden siyasal “abilere” sahip ya da ait olmayanlar açısından siyasal bir iddiayı taşıyıp sürdürmek adeta bir varoluş savaşına dönüşüyor.

Yerel siyasetin bir yerinde, sokakta, salonda ya da kürsüde, yer almak isteyen kadın toplumsal cinsiyet rollerinin zihinlerde yapılandığı kodlardan beslenen bir dizi sorgulamayla adaylaşma sürecinde hatta aday adayırken yüz yüze kalıyor. Kadın kolları, mahalli birimler gibi alanlar dışında kalan, ölçeğin biraz daha genişlediği (ilçe yönetim kurulu üyeliği, ilçe başkanlığı, il başkanlığı, meclis üyelikleri, belediye başkanlığı... gibi) pozisyonlara aday olan kadınlardan talip oldukları görev için liyakatlarının yeterli olduğunu kanıtlamaları bekleniyor. Kadın ve erkeklerin aday olduğu pek çok durumda kadınların eğitimleri, meslekleri, mali yeterlilikleri, kendilerini ifade etme kapasiteleri, kürsü kullanımları, sosyalleşme biçimleri, kişisel birikimleri v.b. sorgulanırken erkekler bu sorulara muhatap dahi olmuyor.

Siyasette ve karar mekanizmalarında var olmak isteyen, evli, yaşlı veya çocuk bakımı sorumluluğu olan kadınlar açısından bu durum daha da zorlaşıyor. Zihinlerde kurgulanan toplumsal cinsiyet rolleri evin, yaşlıların ve çocukların bakım sorumluluğunun doğrudan kadın ile özdeşleştirdiği

için herhangi bir siyasal görevin gereklerini kadınların gerçekleştiremeyeceği yargısı hızla türetiliyor. Evdeki sorumluluklar ve ödevlerin kadının birincil görevleri olduğu fikri zihinlerde sabit tutularak, kadın öznenin yerel siyasetin ya da yönetsel süreçlerin günlük rutinlerini, kaidelerini ve ritüellerini tam ve eksiksiz olarak yerine getiremeyeceği düşüncesi bir bilgiye dönüşüyor.

Yerel siyaset ya da yönetsel birimler açısından zaman ve mekan kısıtı olmaksızın yüksek enerji ve motivasyon ile çalışmanın kadınların başaramayacağı güçlükler olduğu, kadınların mahalli sorunlara yanıt veremeyeceği, geç saatlere kadar sürebilecek toplantılarda olamayacakları, yolları kar ile kaplanmış gecekondu bölgesinde yer alamayacağı, şehir dışında olabilecek etkinliklere katılamayacağı, hafta sonu dahil yüksek tempoyla çalışamayacakları, sorun ve tartışmalarda açığa çıkacak gerginlikleri yönetemeyeceği ve kolaylıkla aldığı sorumluluktan vazgeçeceği... gibi bir dizi ayrıntının “bilgisi” fısıltı gazeteleri aracılığıyla devreye sokularak kadınların yeniden yeniden sorgulanmalarına ve yolun başında itibarsızlaştırılmalarına neden oluyor.

Yerel siyasette ve kurumlarda gündelik rutinin ve akışın kadınların toplumsal cinsiyet rolleriyle uyum sağlamadığı birçok kadının da bu nedenle siyaset dışı kaldığı ya da yönetsel görevleri üstlenemediği ayrıca düşünülmesi gereken bir gerçek. Yerel siyaset ve karar alma mekanizmalarındaki işleyiş açısından zaman ve mekanın kullanım biçimi ile; kural ve rutinlerin işletilmesinde erkek egemen bir düzenden bahsedebiliriz. Gerçekleştirilen toplantıların yer ve zaman seçiminden, makbul kabul edilen dile kadar birçok ayrıntı erkeklik dünyasını yansıtıyor.

Kadın örgütlerinin uzun yıllardır siyasette daha fazla kadın temsili talebiyle yürüttükleri mücadelenin nisbi olarak belirli kazanımlar elde ettiğini söyleyebiliriz. Geline aşamada kadınların karar ve temsil mekanizmalarında olmamaları siyasi partiler, liderler ve yöneticiler açısından en naif haliyle “ayıplanan” bir durum. Kadın hareketinin elde ettiği bu kazanım kimi zaman vitrinde de kalsa, kadınların yönetsel mekanizmalarda yer almalarını ve belirli oranlarda temsil edilmelerini sağlıyor. Özellikle siyasi partilerde ve karar mercilerinde yer alan kadın kolları, kadın meclisleri ya da kadın kotası gibi mekanizmalar yokluk durumundan varlık durumuna geçişi sağlıyor.

Bu kazanımın daha ileriye taşınmaması ya da kadın temsiline sadece kota tartışmaları etrafında

dönmesinin yarattığı bir olumsuz sonuç ise kadınların kendileri için var olan şansın belirli sayıda ve sınırlı olduğunu kabullenmeleri. Kotayla ya da oranlarla sınırlanan kadın temsili düşüncesi, siyasal rekabeti kadınlar arasındaki bir yarışa dönüştürüyor. Mutlak olduğu kabul edilmiş sınırlı pozisyon için sürdürülen rekabetin reel siyasette yaşanma biçimi ise; kadınların birbirleri hakkında negatif propagandaları, kadınlık halleriyle ilgili spekülasyonlar, birbirini engelleme şeklinde beliriyor.

Belediyeler, kent konseyleri ve kamu kurumları açısından kadın görünürlüğünün arttığını gözlemliyoruz. Kadınları destekleyen kentsel politikaları hayata geçirme iddiasındaki yerel politikalar çoğalmakla beraber; kadın dostu kent olmanın somut, tanımlayıcı, stratejik adımlarının ne olduğu, uygulama ve politikaların hayata geçirilme biçimiyle alakalı bir dağınıklık olduğunu söyleyebiliriz.

Kadınların becerilerini ve vasıflarını arttıran eğitim-kurs programları, hukuki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, kadınlara yönelik sportif faaliyetler vb. hizmet/etkinlik bağlamındaki çalışmalar yerelerde gün geçtikçe artıyor. Ancak kadın sığınma evi, bakım hizmetleri, eşitlik birimleri, toplumsal cinsiyete duyarlı performans programı ve bütçeleme, görev yapan personelin toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi alması gibi yatırım niteliği taşıyan ya da uzun vadeli kurumsal dönüşümü sağlayacak çalışmaların sayısı oldukça az.

Ne yapmalı?

Aday Belirleme Süreçleri

Yerel siyasetin eril tahakkümü arttıran taşra etkisinden kurtulması için siyasi partilerin tüzüklerinde siyasal temsil süreçlerini yeniden tanımlamaları bir öneri olarak sunulabilir. Siyasi partilerin farklı kademelerinde kadınların temsili ve eril siyasal atmosferin dağıtılması için kota uygulamasının yanı sıra adaylaşma ve aday belirleme süreçlerinin yeniden tanımlanması gerekmektedir. Yerel (ve hatta genel siyasette) siyasal temsile giden yolda aday adaylığı sürecinden adaylaşmaya doğru evrilen süreç daha önce bahsettiğimiz üç unsurun etkisindedir. Siyasi partiler temsil ya da yönetsel niteliği olan pozisyonlar için delegasyon sistemine dayalı seçim yöntemleri, merkezi atama, komisyonlar ya da parti kurulları aracılığıyla atama gibi yöntemler dışında farklı kriterlerin baz alındığı, kadın aday adaylarına pozitif ayrımcılık sağlayan aday belirleme süreçleri

benimsedikleri takdirde kadınların siyaset ve karar alma mercilerinde daha fazla var olacakları, daha fazla kendileri olarak var olacaklarını söyleyebiliriz.

Savunmadan Çıkmalı ve Kadınlararası Rekabeti Azaltmalı

Hayatın yarısını oluşturan kadınların yönetim ya da karar mercilerindeki temsili hala oldukça düşük seviyelerde, ancak yukarıda belirttiğimiz gibi bazen “vitrinde” de kalsa kadınların yönettiği ve karar süreçlerine dahil olduğu zeminler var. Bu zeminlerde üretilen iyi örneklerin ve modellerin kentsel politikalara olan etkisi daha fazla araştırılmalı ve tartışılır hale gelmeli. Kadın temsiline ve varlığının vitrinden çıkartılıp, kadın bakışının ve yaklaşımının yönetsel ve siyasal süreçler üzerindeki somut etkisi bağlamında ele alınması sürekli kendini ispat etmek durumunda kalan kadınların savunma halinden kurtulmalarına katkı sağlayacaktır. Kadınların yönetsel ve siyasal mekanizmalardaki varlığının ve çabalarının kente kazandırdığı vizyon ve olumlu dönüştürücü etki analiz edilip, kentteki kadın bakışı ortaya konuldukça kadınların yönetim becerileriyle ilgili ön kabuller kırılacak ve kadınlar arasındaki rekabetin en azından yönü ve niteliği değişecektir.

Kadın Dostu Kentlerin ve Belediyeciliğin Teşviki

Belediyeler, kent konseyleri ve yerel kamu kuruluşlarının kadın dostu ve toplumsal cinsiyete duyarlı politikalarının standardize edilmesi kadınların yerel düzeydeki varoluşlarına ve haklarına önemli katkılar sağlayacaktır. Siyasi partilerin kendi içlerinde kurdukları kurullar ya da merkezi yönetimin ilgili birimleri (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi) aracılığıyla kadın dostu kentin ne olduğu, göstergeleri ve kadın dostu politikalar daha incelikli bir şekilde gündeme alınmalı. Kadın dostu kent hedefine ulaşan ya da bu yönde çaba gösteren yerel inisiyatifler ve çalışmalar merkezi bütçeden ayrılacak pay aracılığıyla mali olarak desteklenmeli. Ayrıca kadın örgütleri ve kadın hareketi siyaset ve bürokrasi üzerinde hak ve talep temelli çalışmalarını sürdürürken, kadın politikalarında farklılık yaratan siyasal ve bürokratik faaliyetleri teşvik ve takdir etmeli, medyanın bu bağlamda desteği sağlanarak bu alandaki “iyi örnekler” ön plana çıkarılmalıdır. Her yıl düzenlenecek iyi örnekler etkinlikleriyle yerel deneyimlerin paylaşıldığı ortamlar yaratılmalı ve ulusal düzeyde paylaşılmalıdır.

Daha Fazla Cesaret

Kadınların cesaret ve motivasyonu siyasette kadın varlığını besleyen en önemli güç. Bahsettiğimiz zorluklara rağmen kadınlar, diğer kadınların başarılarını ve mücadelelerini gördükçe varoluşları ve iddiaları noktasında ısrarcı olmaktadır. Siyasi partilerde faaliyet gösteren kadınlar, parti liderlerinin kadınların siyasette var olması yönündeki teşvik edici ve motivasyonu arttırıcı söylemlerinden olumlu yönde etkilenmekte; buldukları zeminlerde bu tarz açıklamaları kadınların parti içerisindeki pozisyonları açısından destekleyici argümanlar olarak kullanmaktadırlar. Kadınların cesaret ve motivasyonları, birbirlerinden aldıkları psikolojik destek ve merkezi düzeyde ortaya konan her olumlu adımda artmaktadır.

Siyasal liderler ise toplumsal dönüşümü hedefleyen iddialara sahiplerse; tarihi dinlemelidir. Çünkü tarih, kadınların merkezde yer aldığı siyasal hedeflerin ancak sosyal karşılıklarının olabildiğini söylüyor.

Copyright @Aralık 2017 Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

TESEV bu projeye katkılarında ötürü Friedrich Naumann Vakfı'na teşekkür eder.